

enforcement, financial support, and the organization of the training process, revealing gaps between the existing legal framework and its practical implementation, low motivation levels among participants, and the insufficient relevance and targeting of educational programs.

In conclusion, the article formulates proposals for improving the administrative and legal regulation as well as the organizational and institutional support of the professional development system for local self-government officials, aimed at enhancing its efficiency, continuity, and practical orientation in the context of decentralization.

Keywords: local self-government; officials; professional development; training; administrative law; decentralization; human resources; public administration.

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-udu-164.2025.15>

УДК: 377.8.011.3-052]:[502/504:005.336.2]-043.83(045)

Пономарьова Г. Ф.

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ: ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ, ДОСВІД ТА ІННОВАЦІЇ

У статті здійснено спробу актуалізації проблеми формування екологічної компетентності майбутніх педагогів, зокрема здобувачів освіти закладів фахової передвищої педагогічної освіти, спираючись на результати аналізу наукових джерел, опитування здобувачів освіти та досвіду освітньої діяльності Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

З'ясовано сутність екологічної компетентності фахівців педагогічного профілю як важливого елемента педагогічної освіти, складника їх професійної компетентності. Названо ключові сфери формування зазначеної компетентності. Зазначено, що вища освіта України й педагогічна зокрема потребують інноваційного вдосконалення як системи екологічного виховання загалом, так і пошуків оптимальної моделі педагогічної системи формування екологічної компетентності майбутніх педагогів. Зроблено спробу представлення такої системи з виокремленням ключових компонентів та методичного інструментарію її реалізації, оскільки все ще значна частина здобувачів закладів фахової передвищої педагогічної освіти не готові методично і практично вивірено розв'язувати екологічні питання, не відчують реального занепокоєння екологічними проблемами. Виокремлено суттєві недоліки, що гальмують процес формування екологічної культури здобувачів і, зокрема, їхньої екологічної компетентності. Здійснено ранжування таких недоліків.

Як складники системи, названо чинники, мету, завдання, методологічні та методичні підходи, принципи, напрями та шляхи, етапи, форми, методи й засоби та педагогічні умови формування екологічної компетентності здобувачів фахової передвищої педагогічної освіти. Структурно представлено складники освітнього середовища професійної підготовки майбутніх педагогів в контексті забезпечення суб'єкт-суб'єктної взаємодії ключових учасників освітнього процесу у формуванні екологічної компетентності. Виокремлено та схарактеризовано складові частини педагогічної основи для оцінювання сформованості екологічної компетентності здобувачів фахової передвищої педагогічної освіти. Наведено приклади форм і методів інноваційної педагогічної роботи у формуванні означеної компетентності.

Ключові слова: формування, екологічна компетентність, система, екологічна культура, інновації, освітній процес.

Невпинне зростання споживання людиною матеріальних благ все більше призводить до руйнування основних цінностей життя: різноманітність флори і фауни, багатство землі, чисте повітря, придатна до вживання вода тощо.

Екологічна криза в Україні загострилася й у зв'язку з військовою агресією, наслідки якої збіднюють природні ресурси, забруднюють довкілля фізично, спричиняють інші зміни екологічної ситуації в Україні.

Оскільки сьогодні важко уявити хоча б якусь сферу діяльності людини, не пов'язану з екологією, екологічні знання стали абсолютно важливими і для подальшої успішної професійної діяльності будь-якого фахівця, починаючи з його навчання в закладі вищої освіти.

Екологічна компетентність охопила, по суті, всі базові компетентності фахівців різних галузей економіки і за характером є наскрізними: уміння вчитися, здоров'язбережувальна, загальнокультурна, громадянська, підприємницька та соціальна компетентність; компетентності, пов'язані з інформаційно-комунікативними технологіями, про що зокрема зазначають С. Ключка та Н. Старовойтенко [4]. Тому проблема підвищення рівня екологічної культури всього суспільства, на основі інтеграції знань не втрачає своєї актуальності, зокрема й для модернізації сучасного освітнього простору закладів освіти з елементами сталого розвитку.

Важливо зазначити, що ними однією з причин низької екологічної культури людей є достатньо низький рівень їхньої активності. При цьому екологічної культури не можна формально навчити – її слід формувати як цілісну систему знань, мотивів, умінь і навичок природоохоронної діяльності як на традиційних, так і на інноваційних засадах.

Проблема взаємостосунків людини з навколишнім середовищем була й залишається однією з найважливіших для педагогічної науки.

Питання виховання у молоді відповідального, дбайливого ставлення до природи, виходячи з народного досвіду природокористування, розкривається ще в працях класиків педагогіки Я. Каменського, І. Песталоці, Ж. Ж. Руссо, Г. Сковороди, П. Куліша, К. Ушинського. Слід відзначити, що українські мислителі XVII-XVIII століття, зокрема Г. Сковорода [10] та П. Куліш [5], у своїх працях часто звертали увагу на небезпеку нехтування законів природи і, розділяючи погляди Ж. Ж. Руссо, пропонували світу повернутися «в лоно природи».

Сучасні положення концепції екологічної освіти та виховання молодого покоління розроблені в працях В. Каневського [3], Л. Неделіної [8], О. Мандрик, М. Мальованого, М. Орфанової [7], Г. Анісімової, О. Донець [1], Т. Годецької [2] та інших.

Історичні витоки концепції освіти, зокрема екологічної, для сталого розвитку досліджувала І. Коренева; еволюцією підходів до розуміння поняття «екологічна освіта» вивчала Л. Неделіна; взаємозв'язок рівня сформованості

екологічної свідомості з екологічною освіченістю визначила М. Романова; екологічну компетентність як загальну компетентність учителя природничих дисциплін розглядала М. Складановська; формування екологічної компетентності майбутніх бакалаврів вивчав П. Лузан.

У контексті нашого дослідження особливий інтерес становить монографія «Економічна компетентність учнів у контексті подолання екологічних наслідків війни» С. Толочко та Н. Бордюг [12], у якій автори презентують свої напрацювання інноваційних підходів у формуванні екологічної компетентності старшокласників ЗЗСО на теоретичному і практичному рівнях, зокрема засобами проектно-дослідницької діяльності.

Однак, у науковій та науково-методичній літературі все ще недостатньо напрацювань й узагальненого досвіду, методичних знахідок щодо формування екологічної компетентності здобувачів вищої педагогічної освіти через системну інтеграцію засобів освітнього процесу, їхньої позааудиторної та науково-дослідницької діяльності.

Мета дослідження полягає в системній алгоритмізації реалізації окремих компонентів науково-методичного та навчально-виховного забезпечення педагогічної освіти у формуванні екологічної компетентності студентів педагогічних ЗВО.

На основі наукових узагальнень змісту публікації щодо політико-економічних, соціально-культурних, медико-біологічних та психолого-педагогічних аспектів економічних проблем екологічну компетентність вчителя природничих дисциплін ми розуміємо як здатність людини активно, ефективно і послідовно втілювати стратегію екологізації суспільної свідомості й економіки задля збереження природи та забезпечення відповідального суспільно-економічного розвитку суспільства на основі знань і переконань щодо законів, закономірностей, норм і правил екологічної природоохоронної діяльності.

Розглядаємо екологічну компетентність і як складник професійної компетентності майбутнього педагога та його громадянської компетентності, вважаючи, що студентська молодь педагогічних ЗВО відіграватиме одну з ключових ролей не лише в екологічному виховуванні молодого покоління, а й розв'язуватиме екологічні проблеми у своїй країні, продовжуватиме брати активну участь у природоохоронній роботі в ролі її лідерів, формуватиме політику і прийматиме конкретні рішення у сфері екології.

У нашому дослідженні ми виходимо з того, що у формуванні екологічної компетентності, зокрема й майбутніх педагогів, ключовою ланкою є їхня зацікавленість проблемами екології й готовність брати активну участь у розв'язанні.

Проведене нами впродовж 2021-2022 та 2024-2025 навчальних років опитування 249 здобувачів освіти фахової передвищої педагогічної освіти різних курсів за допомогою анкет, що включали такі запитання, як, наприклад: вік; курс навчання; стать; чи усвідомлюєте ви наявність екологічних проблем у країні?; які саме екологічні проблеми спричиняють найбільшу стурбованість?; які екологічні проблеми, на Ваш погляд, найбільше впливають на стан

довкілля, економічне благополуччя тощо (наведіть 2-3 приклади); чи готові ви брати безпосередню участь у розв'язанні екологічних проблем?; у яких екологічних акціях Ви брали участь? тощо, переконало в тому, що абсолютну більшість (82,4%) опитаних справді непокоять екологічні проблеми, тоді як 17,6% респондентів не виявили такого занепокоєння, хоча й інформовані про їх не існування (1-2 курси, відповідно, 76,2% та 23,8%, 3-4 курси – 88,6% та 11,4%).

На наше переконання, ці факти свідчать про те, що потрібна системна алгоритмічно вивірена освітньо-наукова та організаційно-виховна робота в педагогічному ЗВО в аспекті формування екологічної культури студентів загалом й екологічної компетентності зокрема, оскільки лише 43,9% здобувачів фахової передвищої педагогічної освіти 1-2 курсів і 79,3% 3-4 курсів готові методично й практично розв'язувати конкретні екологічні проблеми та вчити цього своїх вихованців.

Серед недоліків, пов'язаних з готовністю здобувачів вищої освіти до ефективної екологічної роботи, студенти називають:

1. Нерозвиненість навичок розв'язання екологічних проблем – 84,2%;
2. Відсутність чіткого розуміння взаємозв'язку між діяльністю людини, у тому числі власної, і постанням конкретних екологічних ризиків – 63,9%;
3. Відсутність досвіду участі в екологічних ініціативах, підготовки до подолання кризових ситуацій – 54,8%;
4. Відсутність належної мотивації – 33%;
5. Технологічний нігілізм у подоланні конкретних наслідків екологічних криз – 32,%;
6. Недостатній рівень знань про причини, сутність і наслідки екологічних криз – 28%;
7. Недостатній рівень сформованості екологічних цінностей як підґрунтя шанобливого ставлення до природи, відповідальності за стан природи – 14,4%;

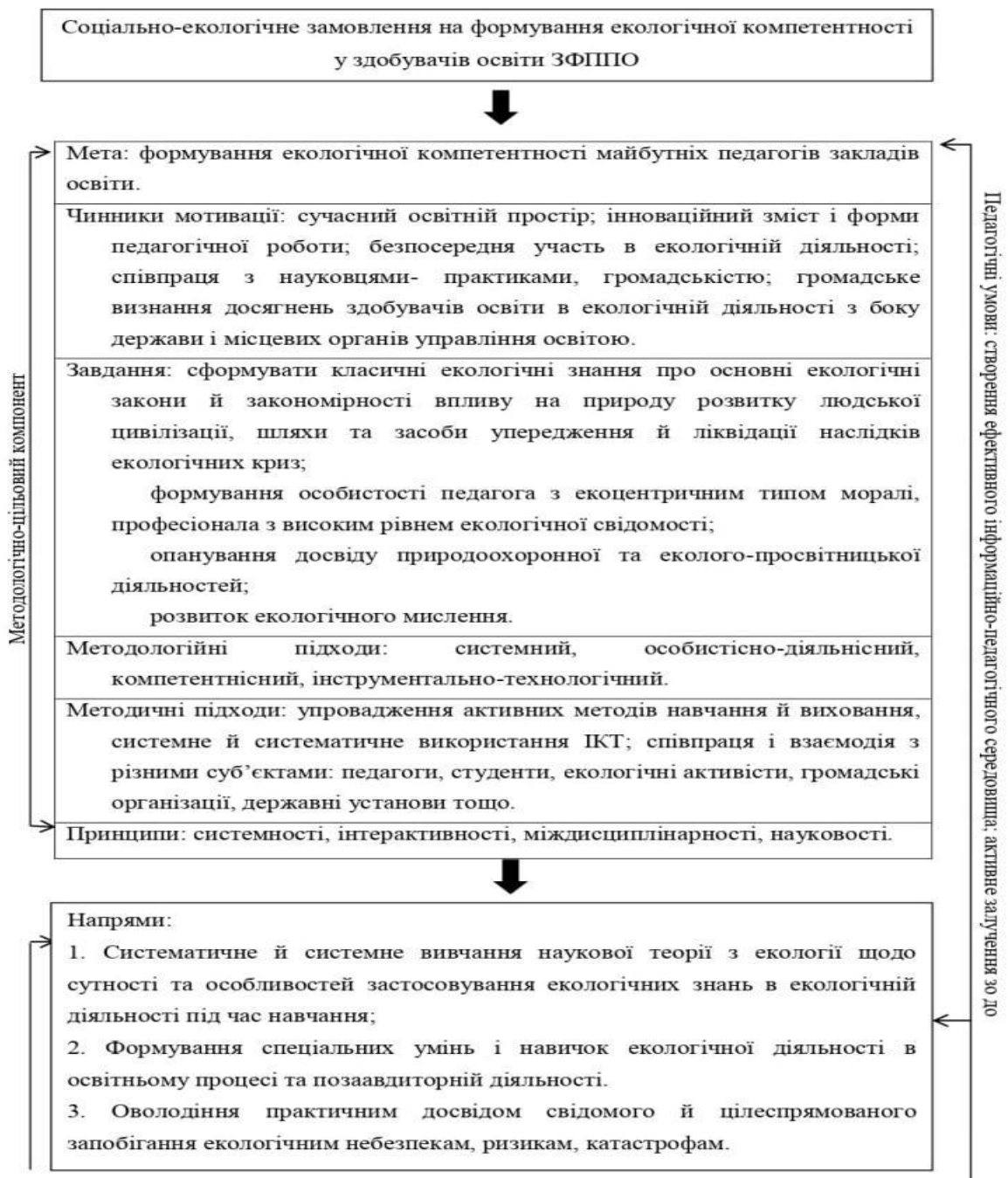
Сформованість екологічної компетентності студентів, за висновками науковців і практиків, допоможе їм як чітко усвідомлювати важливість збереження природи, виявляти активність у природоохоронній роботі, так і практично розв'язувати конкретні екологічні проблеми.

Досвід переконує, що вирішення завдань формування екологічної компетентності студентів педагогічних ЗВО потребує чіткого, методико-технологійного підходу, за якого освітній процес розглядається як сутність проміжних і кінцевих цілей освіти, досягнутих з використанням широкого спектра, зокрема інноваційних засобів і способів організаційно-педагогічної роботи.

Аналіз науково-педагогічної літератури з проблеми та досвід формування змісту педагогічної освіти з різних педагогічних спеціальностей (освітніх програм), зокрема з урахуванням стандартів педагогічної фахової передвищої освіти, щодо загальних та спеціальних компетентностей вказує на той факт, що підготовка процесу формування екологічної компетентності починається з

вивчення й урахування соціально-економічного замовлення на її формування. Очевидною, на наше переконання, є потреба у формуванні здатності студентської молоді до подолання екологічних наслідків російської агресії проти України.

Виходячи з твердження про те, що екологічна компетентність майбутніх педагогів є складним об'єктом, а отже, потребує цілеспрямованого, системного і систематичного формування, та враховуючи визнані науковцями характеристики педагогічної системи [6], представимо власну педагогічну систему формування екологічної компетентності студентів педагогічних спеціальностей ЗФППО (рис. 1).

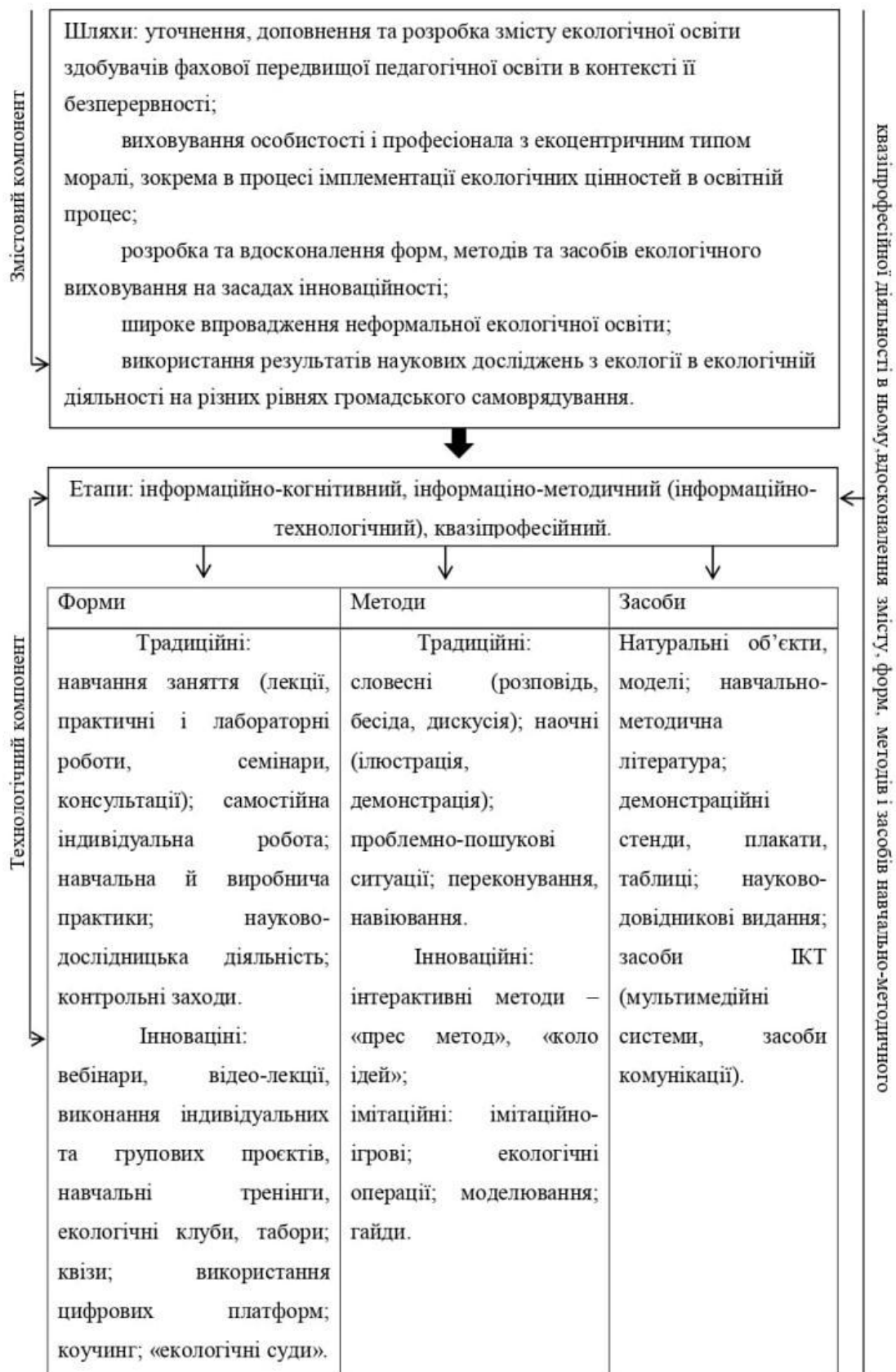

Рис. 1. Педагогічна система формування екологічної компетентності майбутніх педагогів у ЗФППО

На наш погляд, окремого дослідження й окремого опису потребують критерії та показники сформованості у здобувачів освіти фахової передвищої педагогічної освіти екологічної компетентності в умовах ЗВО. Зазначимо лише, що за основу для оцінювання її сформованості можна взяти такі складники:

1. У межах завдання щодо формування екологічних знань: екологічні знання про взаємодію людини і природи: знання про екологічні проблеми, охорону природи та раціональне використання її ресурсів, сталий розвиток.

2. У межах завдання щодо формування особистості і професіонала з екоцентричним типом моралі: екологічні цінності, що ґрунтуються на внутрішній мотивації до збереження довкілля та участі в природоохоронній діяльності, відповідальному ставленні до природи й бажанні дотримуватись норм екологічної поведінки.

3. У межах завдання опанування досвіду еколого-просвітницької і природоохоронної діяльності та розвитку екологічного мислення: здатність застосовувати екологічні знання на практиці, приймати обґрунтовані рішення та брати участь у природоохоронній діяльності.

Наскрізною складовою екологічної компетентності вважаємо розвиненість екологічної відповідальності, що виявляється в чіткому усвідомленні наслідків діяльності людини для природи і прагненні її збереження.

Важливо також акцентувати увагу викладачів ЗВО на тому факті, що у майбутнього педагога важливо не лише формувати екологічну компетентність, а й, як абсолютно об'єктивно вважають В. Карпенко, І. Мостов'як та інші, пам'ятати, що екологічна компетентність є складником професійної. Конкретику ми знаходимо в І. Сяськи, яка справедливо стверджує, що вчитель,

вихователь мають бути здатними застосовувати систему знань і вмінь та досвід екологічної діяльності в професійних ситуаціях, виявляти готовність до природоохоронної й еколого-натуралістичної роботи з учнями, вихованцями [11, с. 266-272].

У нашому дослідженні, солідаризуючись з П. Лузаном [9, с. 131-140], ми виходимо з того, що екологічна компетентність фахівця в будь-якій сфері діяльності, а отже, і педагогічний є складним науковим об'єктом, а сам процес її формування слід розглядати як педагогічну систему, у якій освіті відводиться ключова роль.

Як переконує досвід педагогічної діяльності, у сучасному освітньому процесі для професійно-екологічної підготовки майбутніх фахівців у сфері освіти реалізується два підходи: мультидисциплінарний, що передбачає актуалізацію екологічного потенціалу всіх освітніх компонентів; внутрішньодисциплінарний, коли зміст екологічної освіти реалізується в межах вивчення конкретних навчальних дисциплін (освітніх компонентів), зокрема: «Біологія і екологія», «Анатомія дитини: фізіологія, гігієна», «Безпека життєдіяльності та охорона праці», «Основи медичних знань», «Хімія» тощо.

Не менш важливо залучати студентів до практичної діяльності під час різних видів педагогічної та виробничої практик. Наприклад, під час проведення виховних занять ми широко використовуємо метод переконання щодо дотримання конкретних екологічних норм і правил дітьми. Тематика виховних закладів різноманітна: «Екологія і здоров'я людини», «Бережи природу рідного краю», «Я і моє місто» тощо.

Яскравими прикладами ефективних форм і методів роботи інноваційних за змістом чи організацією в освітньому процесі є такі: застосування цифрових платформ; екологічні змагання з розв'язанням конкретних екологічно значущих проблем (завдань); екологічні проєкти; метод екологічної ідентифікації «Відчуй себе екологічним об'єктом»; вправа «Моральна дилема» на основі спеціально викликаного конкретного сприйняття екологічних об'єктів; екологічно-емоційна терапія через вплив об'єктів природи; метод міжособистісного навчання; метод аналогій; метод вибору; відеоконференція, віртуальна лабораторія; екологічний рейд тощо.

Акцентуючи увагу на важливості формування екологічної компетентності у майбутніх педагогів, зазначимо, що саме форми і методи (технології) інноваційного характеру дозволять в умовах ЗФППО:

- забезпечити ефективну реалізацію умов для свідомого й активного засвоєння екологічних знань;
- розвивати творчість і критичне (екологічне) мислення;
- активізувати вплив на відповідальне ставлення здобувачів освіти до довкілля;
- формувати практичні вміння й навички збереження навколишнього середовища.

Висновок. Отже, результати проведеного наукового пошуку переконують: у контексті глобалізації, законодавчих вимог та перманентних

змін у суспільному житті й освіті, зокрема викликаних військовою агресією проти України, значною мірою актуалізується завдання підвищити екологічну компетентність майбутніх педагогів як носіїв екологічної культури в загальносуспільному й освітньому середовищах.

Усе ще значущою для держави в цілому й педагогічної освіти зокрема залишається проблема створення й науково-методичного забезпечення реалізації педагогічної системи формування екологічної компетентності майбутніх педагогічних працівників в умовах закладів освіти різного рівня.

Потребують інноваційного вдосконалення форми, методи й засоби формування екологічної компетентності з урахуванням наукових здобутків та педагогічного досвіду на теренах національного й світового середовища.

Використана література:

1. Анісісова Г. В., Донець О. В. Організаційно-правові проблеми екологізації вищої освіти. *Екологізація вищої освіти як пріоритетний напрям державної екологічної політики: сучасні організаційно-правові аспекти* : Міжнародна інтернет-конференція. Харків, 2026. С. 6-16.
2. Гodeцька Т. І. Інноватизація екологічної освіти у цифровому вимірі (аналітичний огляд). *Аналітичний вісник у сфері освіти й науки: довідковий білітень ДНІПБ ім. В. О. Сухомлинського*. Випуск 19. Київ, 2024. 29 с.
3. Каневський В. І. Екологічна психологія та суїцидальна поведінка. *Сучасні проблеми екологічної психології: соціальні та особистісні ресурси створення благополучного локального середовища* : матеріали 16-ї між нар. наук.-практ. онлайн-конференції, 5 травня 2020 р. Київ, 2020. С. 49-51. URL : http://ecopsy.com.ua/data/conf_2020/tezy_ecopsy_2020_x.pdf.
4. Ключка С. І., Старовойтенко Н. В. Екологічна компетентність як передумова становлення сучасного фахівця. *Серія «Педагогічні науки»*. Вип. 03. 2019. с. 156-161. DOI io/31651/2524-2660. – 2019-3-156-161.
5. Куліш П. О. Хуторна поезія. Львів. 1882. 113 с.
6. Лузан П. Г., Пасічник І. П. Розвиток екологічної культури майбутніх фахівців морського трактору: систематичний підхід. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2023. Вип. 4 (128). С. 393-406.
7. Мандрик О. М., Мальований М. С., Орфанова М. М. Екологічна освіта та екологічне виховання. *Екологічна безпека та збалансоване ресурсокористування*. 2019. № 1 (13). С. 130-137.
8. Неделіна Л. Ф. Еволюція підходів до розуміння поняття «екологічна освіта». *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. № 9. URL : <http://www.dn.nauka.com.ua/?go=1&id=1620>.
9. Петро Лузан. Формування екологічної компетентності майбутніх бакалаврів судноводіння: теоретичний аспект. *Професійна педагогіка*. 2024. 1 (28). С. 131-140.
10. Сковорода Г. С. Вибрані твори. Упорядкування та передмова Леоніда Ушкалова. Харків : Прапор, 2007. 384 с.
11. Сяська І. О. Компетентісний підхід в екологічній підготовці майбутніх учителів природничих дисциплін: теоретико-методичний аспект. *Інноватика у вихованні*. 9, 2019. с. 266-272.
12. Толочко С. В., Бордюг Н. С. Екологічна компетентність учнів у контексті подолання екологічних наслідків війни : монографія. Київ : Компункт, 224. 160 с.

References:

1. Anisissova H. V., Donets O. V. (2026). Orhanizatsiino-pravovi problemy ekolohizatsii vyshchoi osvity [Organizational and legal problems of greening higher education]. *Ekolohizatsiia vyshchoi osvity yak priorytetnyi napriam derzhavnoi ekolohichnoi polityky: suchasni orhanizatsiino-pravovi aspekty* : Mizhnarodna internet-konferentsiia. Kharkiv. P. 6–16 [in Ukrainian].
2. Hodetska T. I. (2024). Innovatyzatsiia ekolohichnoi osvity u tsyfrovomu vymiri (analitichnyi ohliad). [Innovatization of ecological education in the digital dimension (analytical review)]. *Analitichnyi visnyk u sferi osvity i nauky: dovidkovyi biuliuten DNPB im. V. O. Sukhomlynskoho*. Issue 19. Kyiv. 29 p. [in Ukrainian]

3. Kanevskyi V. I. (2020). Ekolohichna psykholohiia ta suitsydalna povedinka [Ecological psychology and suicidal behavior]. *Suchasni problemy ekolohichnoi psykholohii: sotsialni ta osobystisni resursy stvorennia blahopoluchnoho lokalnoho seredovyshcha : materialy 16-yi mizhnar. nauk.-prakt. onlain-konferentsii*, May 5, 2020. Kyiv. P. 49–51. URL : http://ecopsy.com.ua/data/conf_2020/tezy_ecopsy_2020_x.pdf [in Ukrainian].
4. Kliuchka S. I., Starovoitenko N. V. (2019). Ekolohichna kompetentnist yak peredumova stanovlennia suchasnoho fakhivtsia. [Ecological competence as a prerequisite for the formation of a modern specialist]. *Seriia "Pedahohichni nauky". Issue 03*. P. 156–161. DOI: io/31651/2524-2660.2019-3-156-161 [in Ukrainian].
5. Kulish P. O. (1882). Khutorna poeziia [Farmstead poetry]. Lviv. 113 p. [in Ukrainian].
6. Luzan P. H., Pasichnyk I. P. (2023). Rozvytok ekolohichnoi kultury maibutnikh fakhivtsiv morskoho traktoru: systematychnyi pidkhd [Development of ecological culture of future marine tractor specialists: systematic approach]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*. Issue 4 (128). P. 393–406 [in Ukrainian].
7. Mandryk O. M., Malovanyi M. S., Orfanova M. M. (2019). Ekolohichna osvita ta ekolohichne vykhovannia [Ecological education and ecological upbringing]. *Ekolohichna bezpeka ta zbalansovane resursokorystuvannia*. № 1 (13). P. 130–137 [in Ukrainian].
8. Niedelina L. F. (2018). Yevoliutsiia pidkhdov do rozuminnia poniattia "ekolohichna osvita". [Evolution of approaches to understanding the concept of "ecological education"]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*. № 9. URL : <http://www.dn.nauka.com.ua/?go=1&id=1620> (data zvernennia: 09.06.2025) [in Ukrainian].
9. Luzan P. (2024). Formuvannia ekolohichnoi kompetentnosti maibutnikh bakalavriv sudnovodinnia: teoretychnyi aspekt. [Formation of ecological competence of future bachelors of navigation: theoretical aspect]. *Profesiina pedahohika*. 1 (28). P. 131–140 [in Ukrainian].
10. Skovoroda H. S. (20027). Vybrani tvory [Selected works]. Uporiad. ta peredm. Leonida Ushkalova. Kharkiv : Prapor. 384 p. [in Ukrainian].
11. Siaska I. O. (2019). Kompetentnisnyi pidkhd v ekolohichnii pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv pryrodnychikh dysyplin: teoretyko-metodychnyi aspekt [Competence-based approach in the ecological training of future teachers of natural sciences: theoretical and methodological aspect]. *Innovatyka u vykhovanni*. Issue 9. P. 266–272 [in Ukrainian].
12. Tolochko S. V., Bordiuh N. S. (2024). Ekolohichna kompetentnist uchniv u konteksti podolannia ekolohichnykh naslidkiv viiny : monohrafiia. [Ecological competence of pupils in the context of overcoming the ecological consequences of war : monograph]. Kyiv : Kompunkt. 160 p. [in Ukrainian].

H. PONOMAROVA. Formation of Environmental Competence of Students of Professional Pre-Higher Education: Pedagogical Problems, Experience, and Innovations.

The article attempts to actualize the problem of forming environmental competence among future teachers, particularly students of institutions of professional pre-higher pedagogical education, based on the analysis of scientific sources, surveys of students, and the educational experience of the Municipal Establishment "Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy" of the Kharkiv Regional Council.

The essence of environmental competence of pedagogical specialists is clarified as an important component of pedagogical education and an integral part of their professional competence. The key areas of forming this competence are identified. It is noted that higher education in Ukraine, and pedagogical education in particular, requires innovative improvement of both the overall system of environmental education and the search for an optimal pedagogical model for developing environmental competence in future teachers. An attempt is made to present such a system with an emphasis on its key components and methodological tools of implementation, since a considerable part of students of professional pre-higher pedagogical institutions are still not methodically and practically prepared to address environmental issues and do not experience genuine concern about environmental problems. Significant shortcomings that hinder the process of developing students' environmental culture, including their environmental competence, are identified and ranked.

As components of the system, the following are named: factors, goals, objectives, methodological and didactic approaches, principles, directions and pathways, stages, forms, methods and tools, as well

as pedagogical conditions for forming environmental competence of students of professional pre-higher pedagogical education. The structural elements of the educational environment of future teachers' professional training are outlined in the context of ensuring subject-subject interaction among key participants in the educational process in developing environmental competence. The components of the pedagogical basis for assessing the level of students' environmental competence formation are distinguished and characterized. Examples of forms and methods of innovative pedagogical work aimed at developing this competence are provided.

Keywords: formation, environmental competence, system, environmental culture, innovations, educational process.

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-udu-164.2025.16>

УДК 613.719:796.011.3-057.87(045)

**Приходько В. В., Бурдаєв К. В.,
Самошкін В. В., Яковенко А. В., Малойван Я. В.**

КОНЦЕПЦІЯ БУДІВНИЦТВА ВЛАСНОГО ЗДОРОВ'Я В ОНОВЛЕНОМУ «ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ» ДЛЯ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ І ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті представлені в узагальненому вигляді зміст, положення та значення концепції і педагогічної технології «будівництва власного здоров'я», як стрижневої ідеї «Фізичного виховання» в цивільних закладах фахової і вищої освіти. Адже важливим напрямком удосконалення публічної політики в Україні є запровадження міжгалузевої співпраці щодо розв'язання проблем громадського здоров'я. Саме тому ми актуалізуємо тему будівництва власного здоров'я через «Фізичне виховання», звертаючи увагу на використання можливостей цієї галузі через непрофесійну фізкультурну освіту здобувачів. Методологічні основи концепції формувались на таких положеннях. По-перше, це міждисциплінарний підхід: педагогічні науки (при розробці технології навчання будівництву здоров'я), медичні науки (ужиткові фізіологічні та патофізіологічні аспекти здоров'я), психологічні (мотивація та саморегуляція); соціальні науки (соціокультурні детермінанти здоров'я). По-друге, це історико-логічний аналіз еволюції поглядів на здоров'я, системно-структурний підхід до вивчення компонентів здоров'я, компетентнісний підхід у «Фізичному вихованні» до формування здоров'язбережувальних навичок, а також технологічний підхід до педагогічних інструментів впливу.

Створена парадигмальна інновація, а саме нова концепція здоров'я як об'єкта активного будівництва, а не пасивного збереження. Розроблено міждисциплінарний підхід, що інтегрує педагогічні, медичні, психологічні та соціальні знання. Створена комплексна технологія формування здоров'язбережувальної компетентності з використанням неспецифічних засобів впливу. Виконана адаптація технології для різних цільових груп – від студентів до пацієнтів фізичної реабілітації. Обґрунтовано потенціал кардинального покращення здоров'я нації через освітні засоби. Створена теоретична база для нової галузі знань на перетині педагогіки здоров'я та превентивної медицини. Отже, концепція і технології будівництва власного здоров'я представляє собою наукову розробку, яка здатна трансформувати підходи не лише до збереження, але й зміцнення здоров'я в Україні.

Ключові слова: заклади фахової освіти, вищої освіти, «Фізичне виховання», здобувачі, випускники, концепція, педагогічна технологія, будівництво власного здоров'я.

У Законі України «Про систему громадського здоров'я» визначено